

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

LA CASA COLL I REGÀS

El Modernisme a Mataró

El Modernisme és el corrent cultural europeu que marca la fi del segle XIX i l'inici del segle XX. Abasta totes les arts i, a la vegada, representa també una manera de viure.

Conegut a Europa com a *Art Nouveau* o *Modern Style*, a Catalunya coincideix amb la Renaixença i és plenament assumit per la naixent burgesia industrial catalana que dibuixa de nou el país.

En arquitectura, el Modernisme retroba l'arquitectura gòtica medieval, representativa dels moments de màxim esplendor de la història de Catalunya, i combina la gran tradició constructiva catalana amb l'escultura, els oficis artístics i les arts aplicades, a més d'utilitzar el ferro com a nou element estructural. El simbolisme, els motius vegetals, l'asimetria i el moviment caracteritzen el disseny i la decoració.

Antoni Gaudí (1852-1926), l'arquitecte català més important de tots els temps, va treballar a Mataró entre els anys 1878 i 1882 per la *Cooperativa Obrera Mataronense*. De la seva obra en resten una nau amb estructura d'arcs parabòlics i un petit nucli de serveis sanitaris al carrer de la Cooperativa. La nau, restaurada recentment amb molt d'encert, ara és coneguda com a Nau Gaudí i és dedicada a usos culturals.

Però el Modernisme a Mataró té el nom de l'arquitecte mataroní Josep Puig i Cadafalch, protagonista de les principals actuacions arquitectòniques modernistes a la ciutat i de la major part dels actes cívics, culturals i polítics del moment.

És possible que, per tot això, Joaquim Coll i Regàs li encarregués el projecte de la seva casa, avui convertida en símbol de la ciutat.

www.casacolliregas.cat

Fundació Iluro - La Riera 96, 2n - 08301 Mataró
93 790 84 74 - casacolliregas@fundacioiluro.cat

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

Joaquim Coll i Regàs

Va néixer a Mataró l'any 1855. El seu pare i el seu avi Coll eren sastres. L'avi matern Feliciano Regàs era fabricant.

Joaquim Coll i Regàs va continuar l'empresa del seu avi i dels seus oncles materns que, a la vegada, era successora de la creada a l'inici del segle XIX per l'enginyer Antoni Regàs i Borrell (Mataró, 1752-1837), qui va inventar una màquina de filar. L'empresa es va iniciar al carrer d'en Moles 9, després va passar a la plaça de Cuba, cantonada amb el carrer de la Unió, i més endavant es va traslladar a uns edificis de nova planta al carrer de la Mercè, actualment Camí Ral, a l'indret de l'avinguda Recoder, que també tenien un cós edificat al carrer de Churruca. La fàbrica Coll i Regàs tenia el nom comercial de Sobrino de Antonio Regàs.

L'any 1880, Joaquim Coll i Regàs es va casar a l'església de Sant Josep amb Magdalena Surià i Prats. Entre els anys 1882 i 1889, el matrimoni va tenir sis fills.

I va decidir de construir una casa familiar. Per això, l'any 1896 va comprar dues cases al carrer d'Argentona i immediatament edificà la seva de nova planta d'acord amb el projecte redactat per l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch, que quedà enllestida l'any 1898.

Instal·lada la família Coll a la nova casa, no tingué gaire sort. Primer morí la mare i Joaquim Coll es casà en segones núpcies amb Dolors Jaumandreu i Frigola. I molt aviat, l'any 1903, quedà afectat d'una malaltia mental que l'incapacità. Va morir a Barcelona l'any 1904.

La fàbrica Sobrino de Antonio Regàs

Era una de les empreses més importants de Mataró a la fi del segle XIX.

Un reportatge de Luciano del Real a la revista *La Il·lustració Catalana*, publicat l'any 1893, pocs anys abans de la crisi colonial del 1898, la descriu.

www.casacolliregas.cat

Fundació Iluro - La Riera 96, 2n - 08301 Mataró
93 790 84 74 - casacolliregas@fundacioiluro.cat

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

Tenia sis-cents treballadors. Fabricava més de tres-centes mil dotzenes de samarretes, elàstics, mitges, calçotets i mitjons, de les quals dues-centes mil eren exportades a les Antilles, a Centre Amèrica, a les repúbliques del Riu de la Plata, a Mèxic, Xile, Perú, Filipines, Índia anglesa, Japó i algun altre país de l'altra banda de l'oceà. Es dedicava especialment a la confecció d'articles econòmics, pels quals va obtenir Medalla d'Or en l'Exposició Universal de Barcelona del 1888. La fàbrica ocupava una superfície de 12.580 metres quadrats, tenia dues màquines de vapor, amb una força de 100 cavalls, alimentades per dues calderes de 60 cavalls cadascuna, que feien funcionar sis-cents màquines modernes, que comprenien filats, teixits, confecció, blanqueig, tints i aprestos. L'empresa va ésser la primera de Mataró que va donar prestacions socials als seus treballadors en cas de malaltia o accident, i a les obreres casades en ocasió dels parts.

La fàbrica, amb diversos propietaris i sota diversos noms comercials, el darrer dels quals Casarramona i Coll, perdurà fins als anys setanta del segle XX.

La Casa Coll i Regàs del carrer d'Argentona

El 12 de maig de 1897 Pere Comas, paleta, veí de Mataró, va demanar permís a l'Ajuntament de Mataró per a renovar totalment les cases núm. 55 i 57 del carrer d'Argentona, les dues cases que Joaquim Coll i Regàs havia adquirit l'any anterior. Tot i el text de la sol·licitud de llicència, l'obra consistia en l'enderrocament de les dues cases existents i la construcció d'un edifici de nova planta, com s'aprecia expressament en els plànols del projecte que acompanyen la petició del permís d'obra.

Curiosament, aquests plànols del projecte són signats per l'arquitecte Antoni Gallissà (Barcelona, 1861-1903). No es coneix el perquè, tot i que potser es podria relacionar amb el passat recent de Puig i Cadafalch com a arquitecte municipal de Mataró (1892-1896). Amb tot i això, l'autoria de Puig i Cadafalch com a projectista de l'obra ha estat sempre manifesta, i és confirmada en la monografia *L'oeuvre de Puig y Cadafalch* editada l'any 1904 a Barcelona, que inclou la totalitat de l'obra de l'arquitecte des de l'inici del seu treball fins a l'any 1904 ja esmentat.

El projecte inclou un edifici de quatre plantes, soterrani, planta baixa, primer pis i golfes, tot construït de bell nou. Els plànols del projecte comprenen la façana, un esquema de la secció i les plantes baixa i pis; no hi figuren ni la planta soterrani, ni la planta de les golfes.

www.casacolliregas.cat

Fundació Iluro - La Riera 96, 2n - 08301 Mataró
93 790 84 74 - casacolliregas@fundacioiluro.cat

FUNDACIÓ ILURO MATARÓ

El planejament seguia la tradició dels casals de la burgesia urbana de Mataró, i en aquest sentit és l'únic casal construït a la ciutat en època modernista.

La planta baixa era la planta noble. Un ample vestíbul, obert a l'entrada des del carrer, donava accés als espais de relació, sala de rebre i despatx, situats de cara a la façana, i s'ampliava cap a l'interior, on, en posició central, hi havia situada l'escala d'accés a la planta pis, en un àmbit il·luminat per una extensa claraboia. Després venien les zones de vida familiar, el menjador, la cuina i el dormitori principal, amb *toilette* o bany annex, dependències encarades a la façana posterior a través d'una galeria coberta, des de la qual, a través d'una gran terrassa, s'accedia al jardí, de dimensions considerables perquè les cases del carrer d'Argentona tenien, i encara tenen, els horts o patis més llargs de Mataró. El vestíbul també comunicava amb un corredor de servei, que rebia llum a través d'un celobert i que arribava fins a la cuina. Des de la cuina, una escala comunicava amb la planta soterrani, on cal pensar que hi havia situats el dormitoris del servei domèstic, els magatzems i les dependències pròpies del servei de la casa, la calefacció, les carboneres, les llenyeres...

La planta pis era la planta dels dormitoris, dos dels quals tenien bany adjunt, i eren repartits a l'entorn de dues sales, una a la banda del carrer, que donava a la magnífica tribuna, i l'altra a la part posterior, on també hi havia una espaiosa terrassa.

Les golfes es devien utilitzar com a zona de magatzem i possiblement d'estenedors. Des de les golfes s'accedia a la torre miranda o mirador, que permetia l'observació del mar i del terme, com a la majoria dels casals i cases mataronines.

El jardí era ordenat a l'entorn d'un estany central i a la part posterior, com a la majoria de les cases mataronines, hi havia el cobert amb els safaretjos, que comunicava amb la cotxera, situada en unes cases del carrer d'Amàlia que també eren propietat d'en Joaquim Coll i Regàs, en les quals hi havia, a més, l'estable de les cavalleries i molt possiblement l'habitatge del cotxer.

La casa es va construir amb estructura tradicional, formada amb parets d'obra i forjats amb perfils de ferro, a excepció de la planta soterrani que parcialment es va fer amb estructura metàl·lica. La teulada és suportada per encavallades de fusta, que li donen les característiques pendents que permeten formar el gran celobert central de la planta pis. Les bigues de la teulada són de fusta, probablement procedents de les cases antigues.

FUNDACIÓ ILURO

MATARÓ

La façana del carrer, de ritme neogòtic, va incorporar la socolada, el portal, la gran tribuna de la planta pis i tots els finestrals amb pedra de Montjuïc, esculpida per Eusebi Arnau (Barcelona 1864-1934), amic i col·laborador constant de Puig i Cadafalch. "La filosa" que corona i completa el portal d'entrada és avui símbol de la ciutat de Mataró. La façana es va acabar amb esgrafiats i aplacats de rajoles decorades, que ressalten sobretot en el gran frontó de sobre la tribuna. Un ràfec a la catalana remata l'edifici. Les reixes dels finestrals de la planta baixa, possiblement obrades a Barcelona, als tallers de Manuel Ballarín, col·laborador habitual de Puig i Cadafalch, incorporen peces característiques de la maquinària del gènere de punt. Puig i Cadafalch cuidà especialment els acabats de la planta noble. Esgrafiats i aplacats de ceràmica s'alternen harmoniosament en la decoració de les parets i en alguns trams dels sostres. L'escala principal és feta de marbre en les esteses, que són complementades amb peces ceràmiques en les alçades. El gran vestíbul que dóna accés a l'escala s'amplia visualment amb la incorporació, a cada banda, de columnes de marbre, amb capitells decorats amb motius vegetals, que suporten falsos arcs escalonats, repetits més d'una vegada a l'edifici. La barana de l'escala, de ferro forjat, incorpora elements modernistes. Els esgrafiats del vestíbul de l'escala incorporen a una banda un vaixell, possible expressió del comerç, i a l'altra la roda dentada símbol de la indústria. Els paviments són de mosaic hidràulic, possiblement fet per la casa Escofet de Barcelona. Al despatx hi destaca la llar de foc, decorada amb esgrafiats i rajoles decorades. Al vestíbul del menjador, el rentamans de marbre presideix i dóna contingut a l'estança. Els esgrafiats de les parets del menjador representen ànecs, oques i cigonyes sobre una línia d'aigua, representativa d'un estany.

A la planta pis, a excepció de la caixa d'escala, els acabats són més senzills; parets i sostres pintats i paviments de mosaic hidràulic.

La fusteria, de disseny modernista, incorpora vidres emplomats i, en la planta baixa, es complementa amb aplacats ceràmics.

Puig i Cadafalch era molt conscient que construïa una casa per a un fabricant tèxtil. Per això, a tot arreu, en esgrafiats, vidres emplomats i rajoles, hi introdueix com a emblemes una flor, que cal suposar és la flor del cotó, i la roda dentada de la maquinària tèxtil. Seran la simbologia heràldica de la casa, expressada gràficament en l'arbre genealògic de la llar de foc, conjuntament amb les inicials JCR. Les inicials JC i l'escut de Catalunya són també en les rajoles que contornegen la pica de la galeria.

FUNDACIÓ ILURO

MATARÓ

Això a part, dues llegendes escrites en rajoles decorades, totes dues partides en dos trams, una a la façana del carrer i l'altra al vestíbul de l'escala de la planta pis, resumeixen la filosofia de l'edifici. A la façana es llegeix "Molt bo és viatjar – millor a casa estar". Aquí cal dir que Joaquim Coll i Regàs viatjava contínuament a Espanya i a Europa. I a l'accés de l'escala del pis es pot llegir "La casa que es treballa – no hi falta gra ni palla", precisament en la zona que és també l'accés al menjador.

Pere Comas, paleta o mestre d'obres, veí de Mataró, va demanar la llicència d'obres a l'Ajuntament de la ciutat. Però no tenim cap altra dada sobre la construcció de l'edifici, tot i que es pot pressuposar que la feren paletes mataronins. També és possible que la part d'estructura metàl·lica hagués anat a càrrec d'operaris de Mataró, ja que a l'època a la ciutat hi havia empreses metal·lúrgiques amb capacitat per fer-la. Però els treballs de pedra natural, els acabats interiors i sobretot els esgrafiats els devien fer les empreses barcelonines que a l'època treballaven habitualment amb Puig i Cadafalch.

Hi ha constància que Puig i Cadafalch dissenyà mobiliari. Fins i tot les finestres de la façana de planta pis del carrer d'Argemona disposaven de gelosies, elements típicament mataronins. Però dissortadament no s'han conservat ni el mobiliari, ni les gelosies.

A l'entorn de 1910 es produí una modificació en la planta pis, cal suposar sense intervenció de Puig i Cadafalch. S'unificà la sala de la tribuna amb el dormitori annex i es formà un únic espai que incorpora un cel ras amb decoració d'estil imperi.

Actualment, gràcies a les restauracions fetes durant els anys setanta del passat segle, tant la planta baixa, com la planta pis, són en bon estat de conservació i manteniment. Però a la mateixa època es van suprimir la cuina i els banys, es van formar els actuals nuclis de serveis sanitaris, i es van eliminar diverses divisions de la planta pis. També es van fer desaparèixer la pràctica totalitat de les separacions de la planta soterrani per tal d'aconseguir uns espais més lliures.

L'any 1987, en l'espai del jardí, s'hi va construir l'edifici del club de jubilats Jaume Terrades i Company.

L'actual mobiliari i les lluminàries, amb alguna excepció, no són originals.

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

La propietat de la casa en el temps

El 24 d'agost de 1909 els sis germans Coll i Surià la varen vendre a Antonio Fontdevila i Prat, fabricant, veí de Mataró, que s'hi instal·là amb la seva família.

No sabem quants anys hi va viure la família Fontdevila.

Tampoc no sabem si la casa, durant la revolució del 1936, va ésser ocupada. És cert, però, que a partir del 1939 va ésser intervinguda per l'exèrcit i que, durant un temps, es va convertir en residència d'alguna autoritat militar important. Després, va quedar desocupada.

El 5 de maig de 1967 la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Mataró va comprar la finca a Miquel Fontdevila i Casti. El 26 de març de 1987 en va segregar de la finca el jardí o pati, i el 6 de juliol de 1992 la propietat de la casa sense el pati es va transferir a la Fundació Cultural Laietana, Fundació Privada.

Avui, és propietat de la Fundació Iluro.

Josep Puig i Cadafalch

Va néixer a Mataró el 17 d'octubre de 1867 a la casa núm. 39 del Carreró, la casa familiar dels Puig, que en deien can Pere Sastre.

El pare, Joan Puig i Bruguera, tenia un petit taller de fabricació artesana de puntes. La mare havia nascut a la casa pairal dels Cadafalch a Sant Llorenç Savall.

Va fer el batxillerat, a l'Escola Pia Santa Anna de Mataró.

L'any 1883 es va matricular a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, on acabà els estudis d'arquitecte el 1891.

Es va casar a Barcelona l'any 1892 amb Dolors Macià i Monserdà, filla de la poetessa Dolors Monserdà i neboda del pintor Enric Monserdà, autor de les teles de la capella del Sagrament de Santa Maria de Mataró. S'havien conegut a Argenton, on les dues famílies passaven l'estiu.

www.casacolliregas.cat

Fundació Iluro - La Riera 96, 2n - 08301 Mataró
93 790 84 74 - casacolliregas@fundacioiluro.cat

FUNDACIÓ ILURO

MATARÓ

Començà a treballar com a arquitecte tant a Mataró com a Barcelona. Va ser arquitecte municipal de Mataró entre 1892 i 1896. Com a arquitecte municipal cuidà de la urbanització de molts carrers i modificà, modernitzà i amplià la xarxa de clavegueres, moltes de les quals són avui, més de cent anys després, en perfecte estat d'ús i manteniment. Amb el metge Viladevall havia redactat el treball *Memoria sobre el estado sanitario de la ciudad de Mataró*, en el qual es demostrava que el mal estat, o la no existència de clavegueres, era la causa dels molts problemes sanitaris mataronins. Reformà el Saló de Sessions de la Casa de la Ciutat i completà el seu enteixinat. Executà l'edifici del Rengle de parades de la plaça Gran, projectat pel seu antecessor l'arquitecte Emili Cabanyes, dissenyant una nova coberta. Construeix l'edifici de la Beneficència del carrer de Sant Josep.

A la mateixa època, projectà i executà diverses obres d'iniciativa privada. La primera, la Casa Sisternes (1891), al carrer de Sant Simó, cantonada amb les Espenyas. També la botiga de Can Palomer o La Confianza (1894), a la plaça Xica, i la Casa Parera (1894) al carrer Nou.

A Mataró, després d'haver deixat el càrrec d'arquitecte municipal, projectarà la Casa Coll i Regàs (1898) al carrer d'Argentona. I a Argentona la seva pròpia casa (1897-1905), can Garí del Cros (1897) i la capella del Sagrament de l'església parroquial de Sant Julià.

També va fer algunes reformes i petites actuacions a la seva casa familiar del Carreró de Mataró.

Durant el temps que treballà a Mataró, participà en totes les empreses culturals i artístiques de la ciutat. Col·laborà en la fundació de la biblioteca pública municipal. Va ser membre fundador de l'Associació Artístico Arqueològica i dissenyà l'estendard que l'associació oferí al monestir de Ripoll quan la restauració. Cuidà de la instal·lació del primer Museu de Mataró situat als baixos del desaparegut edifici de l'Escola d'Arts i Oficis.

FUNDACIÓ ILURO

MATARÓ

També treballà intensament a Barcelona. L'any 1892 projectà la botiga de la Joieria Macià, al carrer de Ferran, la seva primera obra barcelonina, avui desapareguda. I construí moltes cases emblemàtiques al nou eixample barceloní, la Casa Amatller (1900) al passeig de Gràcia, la Casa Macaya (1904), avui centre cultural de La Caixa, al passeig de Sant Joan, la Casa Trinxet (1904), desapareguda, al carrer de Còrsega, la Casa de les Punxes (1905) a l'avinguda Diagonal, la Casa Serra (1907) a la rambla de Catalunya, ara seu de la Diputació de Barcelona. I també la Casa dels Quatre Gats (1897), al carrer de Montsió, i la Creu del cinquè misteri de dolor del Rosari Monumental de Montserrat, amb la col·laboració de l'escultor Josep Llimona. L'any 1913 construí la fàbrica Casarramona, a Montjuïc, ara seu de l'obra cultural de La Caixa.

Amb el temps, l'arquitectura de Puig i Cadafalch s'allunyà del modernisme. Simplificà les formes i optà per un cert classicisme que, com a contradicció, incorpora línies i elements barrocs. D'aquesta època són el projecte de l'Exposició d'Indústries Elèctriques a Montjuïc (1917), convertida després en Exposició Universal, projecte que s'executà parcialment fins a l'adveniment de la primera Dictadura. També projectà la urbanització de la plaça de Catalunya, no realitzada pel mateix motiu. A la mateixa època, treballà al monestir de Montserrat i construí la seva casa del carrer de Provença de Barcelona.

Puig i Cadafalch, a més de projectar i construir, investigà l'arquitectura antiga. La seva obra més important, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, feta amb la col·laboració d'Antoni de Falguera i de Joaquim Goday i Casals, publicada entre 1909 i 1918, és encara avui una obra de referència.

I, des de molt jove, participà en la política catalanista. Progressivament, serà membre del Centre Escolar Catalanista, de la Lliga de Catalunya, de la Unió Catalanista. L'any 1901 participà en la creació de la Lliga Regionalista juntament amb Prat de la Riba i Cambó. L'any 1902 va ser elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona i el 1907 diputat a Madrid, quan el gran moviment de la Solidaritat Catalana. I des del 1913 va ser diputat provincial.

L'any 1907 es va crear l'Institut d'Estudis Catalans, institució de la més alta cultura de Catalunya, de la que Puig i Cadafalch va ésser president i persona principal. Formà part de l'Institut fins a la seva mort.

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

La Mancomunitat de Catalunya, agrupació de les quatre diputacions catalanes, es va constituir l'any 1914. Era presidida per Enric Prat de la Riba i, a la mort d'aquest, el 1917, Puig i Cadafalch, va ésser elegit nou president. Tot i els seus pocs recursos, la Mancomunitat va fer una gran feina per a la consolidació del país. Es basava en dues línies d'actuació: la primera la vertebració de Catalunya, construint infraestructures i serveis, i la segona, la promoció de la llengua i de la cultura catalanes.

El *pronunciamiento* del 13 de setembre de 1923, fet pel general Primo de Rivera, aleshores capità general de Catalunya, en un primer moment va ésser acceptat per Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat. Però fou cosa de poc temps i a la fi de 1923 Puig i Cadafalch s'autoexilià a França. No tornà al país fins al 1925, i deixà la política activa.

Pel juliol del 1936 era a casa seva d'Argentona. De seguida hagué d'exiliar-se altra vegada a França. Mai no va donar el seu suport al general Franco.

Retornà definitivament a Catalunya el 1942. Abans, el govern franquista li havia retirat el títol d'arquitecte.

A Barcelona i a Argentona es dedicà a investigar i, sobretot, de manera semi-clandestina i resistent, a reprendre l'activitat de l'Institut d'Estudis Catalans, que reinicià la seva actuació l'any 1945, per la diada de Sant Jordi, en una sessió acadèmica a la qual assistiren tots els membres que no eren a l'exili, celebrada a casa seva, al carrer de Provença; altres sessions es feren en la casa de l'arquitecte Lluís Bonet i Garí. El mateix any es reprengué el cartell de premis de l'Institut. Com que l'Institut era membre fundador de la *Union Académique Internationale* les autoritats franquistes toleraven la seva existència. Durant l'any 1947 es reiniciaren els Estudis Universitaris Catalans i s'editaren les primeres memòries acadèmiques.

Gràcies a Josep Puig i Cadafalch, president, i a Ramon Aramon, secretari, Catalunya va retrobar el seu lloc en l'alta cultura d'Europa.

Puig i Cadafalch va morir a Barcelona el 22 de desembre de 1956, als vuitanta-nou anys. Per pròpia voluntat va ésser enterrat a Mataró, el dia de Nadal al matí, al nínxol familiar del cementiri dels Caputxins.

www.casacolliregas.cat

Fundació Iluro - La Riera 96, 2n - 08301 Mataró
93 790 84 74 - casacolliregas@fundacioiluro.cat

FUNDACIÓ ILURO
MATARÓ

Havia estat una persona important i un intel·lectual amb gran capacitat de treball i de molt caràcter, fins i tot amb trets de gran duresa formal. Però, per sobre de tot, prevalia el seu sentiment de pàtria i la seva opció per Catalunya.

Manel Salicrú i Puig

Treball històric inèdit. Citeu la font en cas de reproducció del text.